

MAŁGORZATA MARKS-KRZYSZKOWSKA

MIESZKANKI WSI WOBEC ZARZĄDZANIA GMINĄ

MAŁGORZATA MARKS-KRZYSZKOWSKA

Adiunkt w Katedrze Socjologii Wsi i Miasta Uniwersytetu Łódzkiego. Zajmuje się problematyką tak zwanych *rural studies*, w szczególności procesami zarządzania na wsi, rozwojem lokalnym, zagadnieniami dotyczącymi społecznej i ekonomicznej aktywności kobiet na wsi, funkcjonowaniem samorządu terytorialnego. Członkini i kierowniczka projektów naukowo-badawczych z zakresu geografii społecznej, socjologii, gospodarki przestrzennej. Wieloletni dydaktyk. ORCID: 0000-0001-9430-8476.

WSTĘP

Zarządzanie jest jednym z elementów funkcjonowania lokalnej sfery publicznej. W ujęciu procesowym sprowadza się do powtarzających się etapów postępowania, takich jak: planowanie, decydowanie, kontrolowanie i monitoring efektów prac. Istnieją różne modele zarządzania publicznego, jednak jego współczesną cechą jest odejście od hierarchicznych struktur tworzonych przez aparat administracyjny (który miał wyłączność w decydowaniu i realizowaniu określonej przez siebie polityki) i zastępowanie go strukturą wielopodmiotową, zdecentralizowaną i rozczłonkowaną. W pierwszej połowie XX wieku obywatele powoływali urzędników i administratorów do podejmowania w ich imieniu decyzji i działań (model centralnego planowania lub zarządzania przedstawicielskiego). Druga połowa XX wieku przyniosła stopniową zmianę, polegającą na większej możliwości bezpośredniego zaangażowania obywateli¹. Cechą dystynktywną tego modelu współzarządzania (*governance*) jest większy podział i pluralizm sprawowania władzy, a także zwiększony zakres partycypacji i wywierania wpływu na sprawy publiczne przez inne podmioty (społeczne i gospodarcze).

W proces współzarządzania zaczęto także włączać tych aktorów, którzy nie byli wcześniej aktywnymi

¹ Por. M. Marks-Krzyszowska, *Zarządzanie publiczne – istota i wybrane koncepcje*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica” 56/2016, s. 12.

uczestnikami zarządzania publicznego, jak na przykład kobiety. Stwierdzenie to znajduje potwierdzenie w prasie oraz literaturze naukowej² i jest optymistyczne, zważywszy na fakt, iż skala zaangażowania tej grupy społecznej była dotychczas w środowisku wiejskim znikoma – zarówno w Polsce, jak i za granicą. Tendencjom tym sprzyjają między innymi zmiany obyczajowe, a także polityka rozwoju obszarów wiejskich i będące jej efektem przeobrażenia wsi³. Wnikliwa obserwacja lokalnej areny społeczno-politycznej obszarów wiejskich oraz lektura tekstów wskazują jednak, że zarówno zainteresowanie, jak i poziom czy zakres partycypacji kobiet wciąż nie dorównują aktywności publicznej mężczyzn, zwłaszcza w sferze politycznej. Często ma ona charakter fasadowy (symboliczny lub nieformalny). Wyrażna jest prawidłowość, z której wynika, że liczba kobiet w sferze publicznej wzrasta, gdy zmniejsza się zakres decyzyjności na stanowiskach⁴ oraz tam, gdzie są one skromniej obsadzone i zasilane⁵, a także mniej prestiżowe⁶.

Kobiety i mężczyźni przejawiają nieco inny sposób myślenia, komunikowania się i podejmowania decyzji, dlatego w proces zarządzania wnoszą specyficzne, właściwe im cechy i umiejętności. Uważa się, iż kobiety są bardziej skłonne do kooperatywy, współpracy (między menedżerami a podwładnymi), wymagają mniejszej kontroli ze strony lidera, w rozwiązywaniu problemów kierują się intuicją, empatią i racjonalnością⁷. Wyróżnia je zatem motywacja grupowa oparta na współpracy. Współzarządzanie (*governance*) bazuje na takich wartościach, jak: współpraca, kooperacja, włączanie nowych aktorów. Niesie to nadzieję na większą aktywność kobiet, tradycyjnie marginalizowanych w sferze publicznej. Głos kobiet zaangażowanych w sprawy lokalne może być cenny i rzucać nowe światło na wiele spraw w dotychczas prowadzonej polityce lokalnej i zarządzaniu gminą. Ich nastawienie, przekonania czy poglądy mogą wpływać na funkcjonowanie lokalnego życia publicznego. Dlatego celem artykułu uczyniono prezentację postaw kobiet mieszkających na wsi wobec zarządzania w gminie.

Otoczenie, w którym na co dzień funkcjonują kobiety (socjalizują się, pracują, działają itp.), jest bardzo ważnym czynnikiem kształtującym ich życiowe postawy. Zasadne wydaje się więc zaprezentowanie opinii kobiet i ich porównanie do opinii mężczyzn z tego samego środowiska lokalnego. Mężczyźni tradycyjnie byli i często są głównymi kreatorami lokalnej sfery publicznej. Ich postawy mogą także stanowić dobry punkt odniesienia prowadzonych analiz. Ponadto problematyka

2 K. O'Toole, A. Macgarvey, *Rural women and local economic development in south-west Victoria*, „Journal of Rural Studies” 2(19)/2003; R. Panelli, B. Pini, *“This beats a cake stall!”: Farm women's shifting encounters with the Australian state*, „Policy & Politics” 3(33)/2005; B.B. Bock, *Personal and Social Development of Women in Rural Areas of Europe*. Note, European Parliament, 2010; A. Pięta-Szawara, *Milcząca nieobecność. Uczestnictwo polityczne kobiet na obszarach wiejskich*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica” 68/2019; E. Stasiak, *Uczestnictwo kobiet w sprawowaniu władzy w gminach wiejskich*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica” 68/2019.

3 Por. S. Michalska, *Tradycyjne i nowe role kobiet wiejskich*, „Więś i Rolnictwo” 2(159)/2013.

4 E. Stasiak, *Uczestnictwo kobiet w sprawowaniu władzy...*, dz. cyt.

5 A. Sheridan, B. Pini, L. Conway, *Modestly staffed and modestly resourced: An exploratory critique of women's entry to rural and regional governance*, „Rural Society” 3(16)/2006; B. Pini, *A critique of 'new' rural local governance: The case of gender in a rural Australian setting*, „Journal of Rural Studies” 4(22)/2006.

6 I. Matysiak, *Kobiety rządzą polską wsią? Władza lokalna i pleć*, „Więś i Rolnictwo” 1.2(166.2)/2015.

7 C.L. Claridge, *Rural women, decision making and leadership within environmental and landcare groups*, „Rural Society” 3(8)/1998, s. 183.

działalności publicznej kobiet na wsi, zwłaszcza politycznej, najczęściej nie jest przedmiotem zainteresowania badaczy i instytucji badawczych (jak na przykład CBOS czy GUS), w efekcie często brak jest danych statystycznych z ogólnopolskich prób. Istniejące publikacje tych instytucji rzadko odnoszą się do obszarów wiejskich z uwzględnieniem kategorii płci, dlatego teoretyczna część artykułu oparta została na dostępnych danych na temat obszarów wiejskich niekiedy bez uwzględnienia płci lub też bez wyszczególnienia miejsca zamieszkania kobiet. Warto w tym miejscu podkreślić, że mimo stosunkowo niewielkiego zainteresowania praktyków i decydentów problematyką kobiet żyjących na wsi, tematykę tę rozwijają między innymi badacze warszawskich oraz łódzkich ośrodków naukowo-badawczych, jak Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk czy Uniwersytet Łódzki. O potrzebie naukowych analiz dotyczących problematyki kobiet żyjących na wsi świadczy również inicjatywa redakterek niniejszego tomu.

Część empiryczna artykułu poświęcona została prezentacji wyników badań własnych, przeprowadzonych w ramach projektu badawczego zatytułowanego „Modele zarządzania i ich uwarunkowania w gminach wiejskich”, prowadzonego w latach 2015–2019⁸. Badania miały znacznie szerszy zakres, lecz na użytek niniejszego tekstu wykorzystane zostały wyłącznie dane zgromadzone przy użyciu kwestionariusza wywiadu, przeprowadzonego na 700-osobowej próbie w sześciu gminach wiejskich województwa łódzkiego. Prezentowane dane obejmują także wypowiedzi mężczyzn, co pozwala na odniesienie się do ich poglądów na ten temat. Analizy przeprowadzone zostały z perspektywy trzech wymiarów: poznawczego, behawioralnego i emocjonalnego. W wymiarze poznawczym zaprezentowano poglądy i przekonania, jak powinno wyglądać zarządzanie, jaki jest oczekiwany zakres zaangażowania władz i uczestnictwa mieszkańców, a także jaka jest wiedza badanych na temat podmiotów zarządzania oraz podstawowych praw mieszkańców do współuczestnictwa w zarządzaniu. W ramach komponentu behawioralnego odniesiono się do gotowości oraz deklarowanego udziału badanych w zarządzaniu i sferze politycznej. Aspekt emocjonalny uwzględniał satysfakcję badanych z działań organów władzy i administracji lokalnej oraz zaufanie do tych podmiotów.

MIESZKAŃCY WSI WOBEC LOKALNEJ SFERY PUBLICZNEJ (WYBRANE PRZYKŁADY)

Filarem, na którym opierają się współczesne modele zarządzania w krajach rozwiniętych, jest demokracja. Stosunek wobec demokracji może mieć istotne znaczenie dla zaangażowania w sprawy publiczne zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym. Wśród Polaków poziom przekonania, że demokracja jest najlepszą formą rządów, od lat systematycznie wzrastał⁹. Jednak od 2019 roku utrzymuje tendencję spadkową¹⁰. Stosunek do demokracji w znacznym stopniu zależy od

⁸ Projekt finansowany ze środków NCN (UMO-2014/14/E/HS6/00398).

⁹ *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2007; *Stosunek do demokracji i ocena jej funkcjonowania*, „Komunikat z Badań CBOS” 57/2021.

¹⁰ W 2021 roku około 68 proc. Polaków wyrażało poparcie dla tego systemu sprawowania władzy (*Stosunek do demokracji...*, dz. cyt.).

miejsca zamieszkania. Mieszkańcy obszarów wiejskich, częściej niż mieszkańcy miast, wyrażają poglądy negatywne wobec demokracji. Nawet w okresie stosunkowo wysokiego ogólnokrajowego poparcia dla demokracji mieszkańcy wsi byli jej zwolennikami zdecydowanie rzadziej niż mieszkańcy dużych miast (45 proc. *versus* 60 proc.)¹¹. W 2021 roku więcej osób na wsi niż w mieście deklarowało postawy niedemokratyczne, czyli jednocześnie przejawiało dezaprobatę dla tego systemu i nie identyfikowało się z nim (39 proc.)¹².

Podobnie jak niechęć do demokracji, systematycznie wzrastało przekonanie o sprawczości obywatelskiej na poziomie lokalnym. W ostatnim czasie było wyższe niż poczucie podmiotowości nawet w odniesieniu do poziomu ogólnokrajowego¹³. Na wsi jednak i ten wskaźnik kształtuje się zgoła odmiennie niż na obszarach bardziej zurbanizowanych. Niemal połowa (47 proc.) mieszkańców obszarów wiejskich deklaruje brak poczucia wpływu na to, co dzieje się w ich gminie. Jak zauważają autorzy cytowanego komunikatu, poczucie podmiotowości w znacznym stopniu determinują preferencje polityczne. Relatywnie najmniejsze poczucie lokalnego sprawstwa wyrażali wyborcy PiS, których na obszarach wiejskich jest wielu. Z wcześniejszych badań wynikało także, że respondenci wiejscy, relatywnie częściej niż miejscy, wyrażali przekonanie o wpływie mieszkańców na decyzje władz¹⁴. Inne analizy dowodzą, że mieszkańcy wsi skłonni są do wyższych ocen niż mieszkańcy miast w tym zakresie¹⁵. Oznacza to, że jest wśród nich stosunkowo liczna (40 proc.) grupa osób uważających obecny stan za odpowiedni i nieodczuwających w związku z tym potrzeby zmian.

Większość mieszkańców Polski deklaruje zainteresowanie sprawami lokalnymi¹⁶. Poziom tego wskaźnika dla obszarów wiejskich kształtuje się mniej korzystnie. Mimo iż takie deklaracje składa 70 proc. mieszkańców wsi, to co czwarty z nich wcale nie interesuje się tymi sprawami. Kobiety stanowią grupę nieco mniej zaciekawioną tym, co dzieje się w ich miejscu zamieszkania, niż mężczyźni.

Ocena zarządzania i zaangażowania jego uczestników to także ważny element kształtujący postawy wobec tego procesu. Władze lokalne są jednym z aktywniejszych aktorów sceny publicznej i, ogólnie rzecz biorąc, są dobrze oceniane przez mieszkańców Polski. Na wsi odsetek wyższych ocen jest nieco większy niż w miastach¹⁷. Najlepiej oceniani są wójtowie, następnie radni. Mieszkańcy wsi są bardziej przekonani niż mieszkańcy miast o właściwym wydatkowaniu środków finansowych przez lokalne samorządy (50 proc.). Są także bardziej zadowoleni z rozwiązań ustawowych i obecnie określonego zakresu kompetencji samorządowców (56 proc.). Na wsi częściej niż na innych terenach wyrażane są poglądy,

11 *Opinie o demokracji*, „Komunikat z Badań CBOS” 118/2017.

12 *Stosunek do demokracji...*, dz. cyt.

13 *Poczucie wpływu obywateli na sprawy publiczne*, „Komunikat z Badań CBOS” 56/2021.

14 *Współpraca władz lokalnych z mieszkańcami*, „Komunikat z Badań CBOS” 46/2018.

15 *Zaangażowanie Polaków na rzecz społeczności lokalnej*, „Komunikat z Badań CBOS” 74/2018.

16 Tamże.

17 *Oceny władz samorządowych oraz ich kompetencji*, „Komunikat z Badań CBOS” 82/2018; *Zaangażowanie Polaków na rzecz społeczności lokalnej*, dz. cyt.

że władze dobrze zaspokajają potrzeby mieszkańców (63 proc.), uwzględniają ich potrzeby i opinie (61 proc.), a także orientują się w ich najważniejszych problemach (64 proc.).

Mieszkańcy wsi rzadziej niż mieszkańcy miast biorą udział w wyborach, przejawiają mniejsze zainteresowanie polityką i słabszą orientację w bieżącej sytuacji na scenie politycznej¹⁸. Dystans wobec polityki koresponduje z mniejszym zainteresowaniem uczestnictwem w procedurach demokratycznych¹⁹. Prawidłowości potwierdzające niski poziom zaangażowania publicznego odzwierciedlają statystyki publikowane przez Państwową Komisję Wyborczą. Zaledwie 19 proc. wszystkich kandydatów na wójta (w 2018 roku) stanowiły kobiety. Wybrano zaś na ten urząd jedynie 13 proc. kobiet. W przypadku ubiegania się o mandat radnego statystyki wypadają dla nich nieco lepiej, choć wciąż nie są zadowalające. Wśród kandydatów do rad gmin do 20 tys. mieszkańców było bowiem 35 proc. kobiet, a mandat zdobyło 31 proc.²⁰ Dane z lat wcześniejszych wskazują, że ta forma uczestnictwa politycznego kobiet systematycznie zyskuje na znaczeniu, choć wciąż mogłaby być popularniejsza²¹.

Brak gotowości do formalnego współdecydowania o ważnych dla lokalnej zbiorowości sprawach, niedobór kobiecych wzorców do naśladowania²², niski poziom kapitału politycznego, na przykład wiedzy czy doświadczenia²³, to czynniki silnie ograniczające aktywność publiczną kobiet. Zazwyczaj wolą one angażować się w nieformalne działanie polityczne, które jest postrzegane jako łatwiejsze i mniej konkurencyjne, oraz zajmować się kwestiami bardziej związanymi z codziennym życiem²⁴. Ich poczucie wpływu na lokalną politykę nie wydaje się wysokie. Nawet kobiety aktywne na wsi, działaczki społeczne i polityczne, sferę polityki postrzegają jako rządzącą się własnymi prawami i są to, ich zdaniem, męskie prawa²⁵. Sobie zaś przypisują role organizacyjne i wspierające. Często zajmują stanowiska w lokalnej administracji, piastują funkcje związane tematycznie z obszarami kojarzonymi jako kobiece, to jest oświatą, pomocą społeczną, opieką nad dziećmi itp. Doświadczenie w działalności społecznej (nawet niewielkie) czy członkostwo w lokalnych grupach działania stwarzają możliwość rozwijania własnego potencjału, który sprzyja wzmocnieniu aktywności publicznej czy politycznej²⁶. Dystans między kobietami i mężczyznami w tej sferze działalności publicznej jest jednak znaczny.

18 *Postawy mieszkańców wsi wobec polityki*, „Komunikat z Badań CBOS” 30/2014.

19 Tamże.

20 Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

21 A. Pięta-Szawara, *Milcząca nieobecność...*, dz. cyt.

22 J. Briggs, *What's in it for women? The motivations, expectations and experiences of female local councillors in Montreal, Canada and Hull, England*, „Local Government Studies” 4(26)/2000.

23 B.B. Bock, P. Derkzen, *Gender and rural development budgets*, [w:] *Rural Gender Relations: Issues and Case Studies*, red. B.B. Bock, S. Shortall, CABI, Oxfordshire 2006.

24 B.B. Bock, *Gender mainstreaming and rural development policy: The trivialisation of rural gender issues*, „Gender, Place & Culture” 5(22)/2015, s. 7.

25 I. Desperak, *Gmina jako środowisko społeczno-politycznej aktywności kobiet wiejskich*, [w:] *Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce*, red. J. Krzyszkowski, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008.

26 K. Zajda, *Partycypacja polityczna kobiet wiejskich*, „Wies i Rolnictwo” 1.2(166.2)2015.

POSTAWY KOBIEC WOBEC ZARZĄDZANIA W GMINACH WIEJSKICH – WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH²⁷

Przedmiotem prezentowanych rozważań badawczych są postawy kobiet (analizowane w odniesieniu do postaw mężczyzn) wobec szeroko rozumianego zarządzania w gminie wiejskiej. Pojęcie postawy jest tu rozumiane zgodnie z definicją Stefana Nowaka, w której oznacza ona „ogół względnie trwałych dyspozycji do oceniania tego przedmiotu i emocjonalnego nań reagowania oraz ewentualnie towarzyszących tym emocjonalno-oceniającym dyspozycjom względnie trwałych przekonań o naturze i własnościach tego przedmiotu i względnie trwałej dyspozycji do zachowania się wobec tego przedmiotu”²⁸. Analizy odnoszą się do trzech komponentów postaw: poznawczego, emocjonalno-oceniającego i behawioralnego. W wymiarze poznawczym przedstawiono wyobrażenia, przekonania, poglądy, opinie, a także wiedzę o lokalnym zarządzaniu. Komponent behawioralny odzwierciedla działania oraz dyspozycje (gotowość) do uczestnictwa w zarządzaniu. Element emocjonalno-oceniający (afektywny) odnosi się do ocen, uczuć, emocji, jakie budzą w badanych władze i ich działania.

1. KOMPONENT POZNAWCZY

Wyobrażenia o lokalnym zarządzaniu stanowią jeden z aspektów badania postaw. Współczesne modele zarządzania uwzględniają różny poziom zaangażowania władz i mieszkańców. Teoretycznie im większy udział mieszkańców, tym bliżej do modelu współzarządzania (*governance*). Większy udział władz i tylko częściowe zaangażowanie mieszkańców może odzwierciedlać model zarządzania menedżerskiego lub przedstawicielskiego. Hipotetyczna zaś sytuacja, w której stery przejmują wyłącznie władze, odpowiada cechom zarządzania centralnie planowanego i biurokratyzowanego.

Jednym z analizowanych wymiarów wyobrażenia o lokalnym zarządzaniu uczyniono opinie na temat zrozumienia tego procesu z uwagi na jego złożoność i skomplikowanie. W tym celu respondentów poproszono o odniesienie się do stwierdzenia: „Zarządzanie gminą jest tak skomplikowane, że człowiek taki jak ja nie rozumie, o co w nim chodzi”, poprzez określenie stopnia jego aprobaty. Ze zgromadzonych danych wynika, iż w jedenastostopniowej skali (0–10)²⁹ średnia wartość tego wskaźnika dla wszystkich badanych wyniosła nieznacznie ponad 6. Oznacza to, iż zarządzanie jest formą działalności publicznej, która mieszkańcom wsi wydaje się umiarkowanie skomplikowana, a mechanizmy tego procesu relatywnie trudne do zrozumienia. Kobiety (6,34; przy N = 319 i odchyleniu standardowym 2,59) nieznacznie częściej niż mężczyźni (6,06; przy

²⁷ Badania terenowe zostały przeprowadzone w 2015 roku wśród mieszkańców 6 gmin wiejskich województwa łódzkiego. Łącznie wywiadów udzieliło 338 kobiet i 362 mężczyzn. Logika doboru próby oraz charakterystyka gmin, których dotyczyło badanie, zostały szczegółowo opisane w M. Marks-Krzyszowska, A. Michalska-Żyła, *Wyznaczniki gotowości zaangażowania się mieszkańców we współzarządzanie gminą wiejską*, „Studia Obszarów Wiejskich” 51/2018.

²⁸ S. Nowak, *Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych*, [w:] *Teorie postaw*, red. S. Nowak, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973, s. 23.

²⁹ 0 oznacza, że respondent całkowicie nie zgadza się ze stwierdzeniem, a 10 oznacza całkowitą zgodę ze stwierdzeniem.

N = 334 i odchyleniu standardowym 2,35) deklarowały trudność w postrzeganiu jego istoty.

Badani zostali także poproszeni o określenie stopnia, w jakim zgadzają się ze stwierdzeniem odzwierciedlającym różny udział władz i mieszkańców w podejmowaniu decyzji. Analizy prowadzą do wniosku, że preferowany jest taki model zarządzania w gminie, w którym decydowanie leży w gestii władz lokalnych, z uwzględnieniem jednak zaangażowania mieszkańców. Kobiety (6,65; przy N = 338 i odchyleniu standardowym 1,60) mają nieznacznie większą skłonność do przypisywania władzom ważniejszej roli w tym procesie niż mężczyźni (6,19; przy N = 362 i odchyleniu standardowym 1,62)³⁰.

Jedną z takich ról polega na inicjowaniu działań na rzecz rozwoju gminy. Badanych zapytano zatem o to, komu są skłonni przypisać zadanie inicjatora w tym procesie. Uwzględniono takie podmioty, jak: lokalne władze, zorganizowani w grupy mieszkańcy, mieszkańcy działający na własną rękę, jak też władze centralne. Biorąc pod uwagę opisany wyżej wyobrażony model zarządzania, odpowiedzi okazały się mało zaskakujące. Ponad połowa badanych (50 proc. kobiet i 54 proc. mężczyzn) przypisywała bowiem inicjatywną rolę miejscowym władzom. W sposób nieco bardziej istotny różnią się jednak rozkłady odpowiedzi kobiet i mężczyzn w odniesieniu do pozostałych podmiotów. Wymienionym aktorom kobiety przypisywały podobne role – zarówno rządowi centralnemu, jak i zorganizowanym w grupy oraz indywidualnie działającym mieszkańcom (po około 18 proc.). Mężczyźni natomiast nieco częściej (20 proc.) wskazywali na zorganizowane grupy (wspólnie działających) mieszkańców jako aktorów, którzy zaraz po władzach powinni przejąć prorozwojową inicjatywę, i wyraźnie rzadziej niż kobiety (10 proc.) upatrywali potencjał inicjatywny w indywidualnie (na własną rękę) działających mieszkańcach. Kobiety i mężczyźni zwracali też uwagę na mniejszą rolę podmiotów zewnętrznych, takich jak rząd. Przepuszczalnie świadczy to o swoistej skłonności badanych do postrzegania organizacji i funkcjonowania gminy jako części systemu samorządowego. Mężczyźni prezentowali nieco bardziej tradycyjne poglądy na temat roli władz jako inicjatorów procesów rozwojowych. Przypisanie większej wagi formalnie działającym podmiotom (władzom lokalnym i zorganizowanym grupom) odpowiada koncepcji zarządzania przedstawicielskiego. Kobiety nieco wyraźniej preferują model odpowiadający cechom współzarządzania. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że inicjowanie rozwoju nie jest tożsame z realizacją wszystkich etapów zarządzania rozwojem.

Inny wymiar wyobrażenia o lokalnym zarządzaniu odnosi się do opinii na temat poczucia wpływu mieszkańców na ważne decyzje, które dotyczą gminy i jej rozwoju. Zgromadzone dane dostarczają także informacji i pogłębiają wiedzę na temat poczucia konieczności publicznego zaangażowania się miejscowej ludności. Respondenci wyrażali umiarkowane przeświadczenie, iż mieszkańcom zależy na wpływie na lokalne zarządzanie, w jedenastostopniowej skali średnia wartość tego wskaźnika oscyluje bowiem wokół 6 punktów. W odpowiedziach dominuje

³⁰ 0 oznacza, że władze nie decydują, a decyzje podejmuje mieszkańcy, natomiast 10 oznacza, że decydują władze, a mieszkańcy zupełnie się nie angażują.

także umiarkowana aprobata wobec stwierdzenia, że mieszkańcy nie muszą się udzielać w publicznym życiu gminy, bo po to wybrali władze, by za nich troszczyły się o gminę i rozwiązywały lokalne problemy (także 6 punktów). Kobiety nieco bardziej (6,19; N = 279, odchylenie standardowe 2,61) niż mężczyźni (5,85; N = 292, odchylenie standardowe 2,43)³¹ skłonne były zgodzić się ze stwierdzeniem o braku konieczności publicznego angażowania się mieszkańców i jednocześnie w nieco mniejszym stopniu (5,95; N = 338, odchylenie standardowe 1,78) niż mężczyźni (6,14; N = 362, odchylenie standardowe 1,69)³² uważały, że mieszkańcom zależy na wpływie na lokalne zarządzanie. Różnice wskaźników dla obu płci były niewielkie, maksymalnie 0,3 punktu.

Kolejne odpowiedzi odnoszące się do roli oraz zaangażowania mieszkańców i władz jeszcze bardziej uprawdopodobniają tezę, że kobiety bardziej skłonne są wyobrażać sobie jako modelowe zarządzanie przedstawicielskie niż współzarządzanie (*governance*). Istnieją sytuacje, w których mieszkańcy angażują się w działania na rzecz gminy, wpływając jednocześnie na decyzje odnośnie do jej przyszłości. Opinie kobiet i mężczyzn wykazują pewne zróżnicowanie w kontekście postrzegania powodów takiego zaangażowania. Ponad połowa badanych wskazuje na pozytywne zaangażowanie lokalnej ludności: 59 proc. mężczyzn i 52 proc. kobiet dostrzega na przykład aktywność na rzecz powstania konkretnego obiektu czy inwestycji. Jednocześnie kobiety częściej niż mężczyźni (49 proc. *versus* 41 proc.) dostrzegają negatywną motywację w podejmowanym działaniu, jak na przykład przeciwstawienie się powstawaniu jakiegokolwiek inwestycji.

Jednym z elementów wpływających na postawy jest także wiedza o przedmiocie, wobec którego ma zostać wyrażona. Aby zobrazować jej poziom, skonstruowano pytania na temat podstawowych danych o gminie oraz elementarnych praw mieszkańców do uczestnictwa we współzarządzaniu gminą. W pierwszej kolejności badanych zapytano o liczbę radnych, liczbę mieszkańców gminy oraz o nazwisko obecnie urzędującego wójta, a zatem o pochodzące z wyborów organy zarządzające gminą i o mieszkańców, którzy z mocy prawa tworzą lokalną wspólnotę samorządową. Zgromadzone odpowiedzi wskazują na relatywnie niski poziom biegłości w tym zakresie. Obserwacja ta znajduje także potwierdzenie we wcześniej prezentowanych opiniach na temat poczucia skomplikowania mechanizmów zarządzania. Większość (82 proc.) badanych nie podała właściwej odpowiedzi na temat liczebności rady gminy. Poprawne wskazania sformułowali częściej mężczyźni (10 proc.) niż kobiety (8 proc.). Ponad trzy czwarte badanych nie znało liczby mieszkańców gminy, którą zamieszkują. Odpowiedzi poprawnych, także i w tym przypadku, częściej udzielali mężczyźni (28 proc.) niż kobiety (23 proc.). Spośród trzech pytań na temat ogólnych informacji o gminie i podmiotach nią zarządzających najwięcej trafnych odpowiedzi dotyczyło nazwiska wójta. W tym przypadku właściwe dane podało 71 proc. badanych, a więc 69 proc. kobiet i 73 proc. mężczyzn. Zatem wiedza o liczbowym składzie rady

31 0 oznacza całkowity brak zgody ze stwierdzeniem, a 10 całkowitą zgodę.

32 0 oznacza, że ludności wcale nie zależy na udziale w zarządzaniu, a 10 – że bardzo zależy.

gminy okazała się najmniejsza, najlepiej zaś znana była osoba wójta. Kobiety gorzej orientowały się we wszystkich trzech poruszanych aspektach. Ze zgromadzonych danych utworzony został sumaryczny wskaźnik wiedzy o gminie, który przyjmował wartości od 0 do 3³³. Średnio badani udzielili 1,1 odpowiedzi poprawnych. Wartości tego wskaźnika wskazują na znaczny brak wiedzy respondentów w zakresie podstawowych informacji o gminie, którą zamieszkują, i podmiotów nią zarządzających.

Druga grupa pytań odnosiła się do wiedzy na temat ogólnych zasad i praw obywateli dotyczących współuczestnictwa w zarządzaniu. Zapytano o możliwość udziału mieszkańców w posiedzeniach rady gminy i zabierania głosu podczas tych spotkań oraz o wiedzę, do kogo można złożyć skargę na wójta. Badani relatywnie dobrze orientowali się w prawie do uczestnictwa w posiedzeniu rady gminy. Odpowiedzi poprawnej udzieliło bowiem 81 proc. respondentów, w tym 74 proc. kobiet i 87 proc. mężczyzn. Nieco więcej niż połowa respondentów (66 proc.) wskazała poprawną odpowiedź dotyczącą możliwości zabierania głosu przez mieszkańca podczas posiedzenia rady gminy: 60 proc. kobiet i 73 proc. mężczyzn. Najmniejszą wiedzą wykazano się odnośnie do możliwości kierowania skarg na wójta. O tym, do kogo należy takie skargi składać, wiedziało zaledwie 16 proc. badanych (14 proc. kobiet i 18 proc. mężczyzn). Podobnie jak w przypadku wskaźnika wiedzy o gminie, skonstruowano czterostopniowy wskaźnik wiedzy o prawach mieszkańca, który przyjmował wartości od 0 do 3. Średnia wartość tego wskaźnika, obliczona dla ogółu badanych, kształtowała się na poziomie 1,6 punktu. Przeprowadzone analizy ukazują dystans, który dzieli kobiety i mężczyzn w zakresie podstawowej wiedzy o prawach mieszkańca, niezbędnych do elementarnego współuczestniczenia w pracach organów zarządzających gminą. Aż 23 proc. badanych kobiet nie udzieliło poprawnej (lub jakiegokolwiek) odpowiedzi na żadne z trzech pytań, podczas gdy w przypadku mężczyzn było to zaledwie 10 proc.

Ponadto należy zauważyć, że badani legitymowali się większym zakresem wiedzy na temat wybranych praw obywatelskich do współzarządzania gminą niż podmiotów zarządzania gminą, w której mieszkają.

2. KOMPONENT BEHAVIORALNY

Przedmiotem analiz w behawioralnym wymiarze postaw wobec zarządzania uczyniono zainteresowanie tym procesem, wyrażanie gotowości do uczestnictwa w nim oraz deklarowany poziom partycypacji w zarządzaniu i lokalnej sferze politycznej.

Respondenci zostali poproszeni o określenie poziomu własnego zainteresowania sprawami gminy. Stwierdzenia odnosiły się do trzech aspektów zarządzania, to jest planowania, decydowania oraz wdrażania lokalnych rozwiązań i mechanizmów. Zgromadzone odpowiedzi wyraźnie wskazują, że respondenci przejawiają umiarkowanie niską ciekawość tymi obszarami lokalnego życia publicznego.

³³ 0 oznacza, że respondent nie odpowiedział poprawnie na żadne z trzech pytań, a 3 – że wszystkie odpowiedzi były poprawne.

Tak kobiety, jak i mężczyźni w równym stopniu (4,49 punktu) nie interesowali się procesem zapadania w gminie decyzji (u kobiet $N = 338$, odchylenie standardowe 2,52; u mężczyzn $N = 362$, odchylenie standardowe 2,48), ani też procesem realizacji zadań gminy (4,69 punktu u kobiet przy $N = 338$ *versus* 4,70 punktu u mężczyzn przy $N = 362$ i odchyleniu standardowym dla obu płci 2,58). Umiarkowanie niski poziom zainteresowania dotyczył także planowania. Kobiety przejawiały go w nieco mniejszym stopniu (4,97; $N = 338$, odchylenie standardowe 2,39) niż mężczyźni (5,17; $N = 362$, odchylenie standardowe 2,34). Badanych cechowało umiarkowanie pozytywne nastawienie do indywidualnego włączania się w lokalne zarządzanie. Dyspozycję do współzarządzania nieco częściej przejawiali mężczyźni (6,36; $N = 362$, odchylenie standardowe 1,81) niż kobiety (6,09; $N = 338$, odchylenie standardowe 1,81). Różnica między płciami nie była znacząca³⁴.

W celu zobrazowania deklarowanego indywidualnego poziomu zaangażowania w zarządzanie (uczestnictwa we współzrządzaniu) zbudowano syntetyczną zmienną, uwzględniającą osiem różnych aktywności, które potencjalnie mogą być przykładem tego zaangażowania. Tworzyły ją takie zmienne częściowe, jak: udział w konsultacjach dokumentów planistycznych, uczestnictwo w sesjach rady gminy lub innych zebraniach organizowanych przez władze, włączenie się do procedury rozdysponowywania funduszu sołeckiego, zabieranie głosu podczas publicznych spotkań, wyrażanie formalnego sprzeciwu wobec decyzji lub planów władz, zgłaszanie własnych rozwiązań, prowadzenie rozmów na temat problemów w gminie i możliwości ich rozwiązania oraz podejmowanie działań na rzecz ich rozwiązania.

Wyniki jednoznacznie wskazują na bardzo niski poziom bezpośredniego udziału badanych we współzrządzaniu gminą. Średnio na osiem możliwych badań podjęli jedno działanie w tym zakresie. Kobiety uczestniczyły w tej formie zaangażowania publicznego jeszcze rzadziej niż mężczyźni: 0,95 ($N = 338$, odchylenie standardowe 1,5) *versus* 1,11 ($N = 362$, odchylenie standardowe 1,67)³⁵.

Inną formę udzielania się publicznego w gminie stanowią działania na lokalnej arenie politycznej związane z wyborami samorządowymi. Aby zobrazować poziom tej aktywności, skonstruowano wskaźnik uczestnictwa politycznego. Odnosił się on do pięciu form partycypacji, takich jak: udział w wyborach samorządowych, udział w wyborach sołtysów i rad sołeckich, uczestnictwo w spotkaniach z kandydatami na radnych lub wójtów, agitacja na rzecz konkretnego kandydata, uczestnictwo w kampanii wyborczej. Otrzymane wyniki wskazują, iż zaangażowanie polityczne jest na bardzo niskim poziomie. Wartość średnia dla ogółu badanych wyniosła bowiem 0,9 na 5 możliwych działań. Kobiety podejmowały tę formę aktywności publicznej nieznacznie rzadziej (0,86; $N = 338$, odchylenie standardowe 1,08) niż mężczyźni (0,99; $N = 362$, odchylenie standardowe 1,16)³⁶.

³⁴ 0 oznacza, że respondentowi nie zależy, a 10, że bardzo zależy na decydowaniu o ważnych sprawach gminy.

³⁵ 0 oznacza brak podejmowanych działań, 8 – uczestnictwo we wszystkich formach działań.

³⁶ 0 oznacza całkowity brak uczestnictwa, 6 – uczestnictwo we wszystkich wymienionych formach.

3. KOMPONENT EMOCJONALNY

Emocjonalny aspekt postaw kobiet wobec zarządzania analizowany był z perspektywy satysfakcji z możliwości uczestnictwa w tym procesie, zadowolenia ze sposobu zarządzania gminą, oceny działalności organów władzy lokalnej i funkcjonowania urzędu gminy, zaufania do władzy i administracji, a także odczuć, jakie wywołują działania miejscowych władz.

Respondentów poproszono o określenie stopnia poczucia zadowolenia z możliwości wpływania na ważne sprawy w gminie, ze sposobu zarządzania gminą i pracy miejscowej administracji. Podobnie jak w przypadku wcześniej zaprezentowanych wskaźników, posłużono się skalą od 0 do 10. Analizy wyników pokazują umiarkowany poziom satysfakcji badanych z możliwości wpływu na działania gminy. Oceny pozytywne co do wpływania na ważne sprawy w gminie wyrażają nieco częściej kobiety (6,14; N = 201, odchylenie standardowe 2,38) niż mężczyźni (5,76; N = 224, odchylenie standardowe 1,87). Jednocześnie warto zauważyć, że potencjalną możliwość wpływania na decyzje badani oceniają relatywnie wysoko w stosunku do, opisanego wcześniej, niskiego poziomu zaangażowania w sprawy gminy. Nie wydaje się zatem, by opinie te były kształtowane wyłącznie na podstawie własnych doświadczeń, bo takie praktycznie nie istnieją. Emocjonalny stosunek do szeroko rozumianego zarządzania gminą znajduje także odzwierciedlenie w poziomie satysfakcji ze sposobu zarządzania. Zgromadzone odpowiedzi sugerują, iż aktualny sposób zarządzania gminą wywołuje duże zadowolenie wśród badanych. Kobiety i mężczyźni mieli w tej kwestii podobne opinie: odpowiednio 6,44 punktu (N = 246, odchylenie standardowe 2,05) i 6,41 (N = 280, odchylenie standardowe 1,87). Nieznacznie słabiej oceniana była praca miejscowego urzędu gminy. Pozytywne noty nieco częściej wystawiały w tym aspekcie kobiety (6,31; N = 262, odchylenie standardowe 2,13) niż mężczyźni (6,21; N = 310, odchylenie standardowe 1,94)³⁷.

Ocena władz lokalnych oraz odczucia wywołane ich działalnością stanowią kolejny element postawy wobec zarządzania. Wysoki poziom zadowolenia ze sposobu zarządzania gminą wydaje się korespondować z ocenami, jakie respondenci wystawili wójtom i radom gmin. Z dokonanych analiz wynika, iż władze lokalne (w kadencji 2014–2018) były stosunkowo wysoko oceniane. Wyższe noty otrzymywali wójtowie niż radni gminy (kobiety oceniły ich średnio na 6,89 punktu, przy N = 227 i odchyleniu standardowym 1,72, a radnych na 6,74 punktu, przy N = 222 i odchyleniu standardowym 1,74; natomiast mężczyźni na 6,75 punktu, przy N = 251 i odchyleniu standardowym 1,67, a radnych na 6,58, przy N = 248 i odchyleniu standardowym 1,48)³⁸. Ich działalność jest prawdopodobnie lepiej widoczna na lokalnej scenie publicznej. Dzięki temu są dobrze rozpoznawani i identyfikowani imiennie przez mieszkańców (o czym świadczył wysoki poziom znajomości nazwiska wójta). Kobiety cechuje tendencja do wystawiania wyższych not (6,89) włodarzom, niż ma to miejsce w przypadku mężczyzn (6,75).

³⁷ 0 oznacza, że badany jest całkowicie niezadowolony, a 10, że jest bardzo zadowolony.

³⁸ 0 oznacza bardzo niską ocenę, a 10 – ocenę najwyższą.

Kolejnym analizowanym aspektem emocjonalnego wymiaru postaw był poziom zaufania badanych wobec tak wysoko ocenianych podmiotów lokalnej władzy wykonawczej i uchwałodawczej. Uzyskane wyniki wskazują, iż podobnie jak w przypadku miejscowych władz zaufanie kształtuje się na relatywnie wysokim poziomie, zwłaszcza w odniesieniu do wójta. Kobiety nieco częściej niż mężczyźni przejawiają wyższy poziom ufności wobec organów władzy lokalnej (zwłaszcza wójta). Co ciekawe, w większym stopniu niż mężczyźni ufają też radnym i urzędnikom, choć różnica w skali jest raczej niewielka. W przeprowadzonym badaniu kobiety oceniły swoje zaufanie do wójta średnio na 6,82 punktu (przy $N = 257$ i odchyleniu standardowym 1,69), a mężczyźni na 6,72 punktu (przy $N = 281$ i odchyleniu standardowym 1,77). Zaufanie do rady gminy badani oszacowali nieco niżej: w grupie kobiet na 6,40 punktu (przy $N = 255$ i odchyleniu standardowym 1,75), a w grupie mężczyzn na 6,35 (przy $N = 278$ i odchyleniu standardowym 1,66). Miejscowi urzędnicy cieszyli się najniższym zaufaniem: u kobiet na poziomie 6,29 punktu (przy $N = 269$ i odchyleniu standardowym 1,89), a u mężczyzn na poziomie 6,09 punktu (przy $N = 295$ i odchyleniu standardowym 1,84)³⁹.

Relatywnie wysokie oceny i poczucie zaufania wobec władz lokalnych korespondują z ogólnie pozytywnymi odczuciami odnośnie do prowadzonych przez te podmioty działań. Kobiety nieznacznie częściej niż mężczyźni przejawiały dezaprobatę wobec stwierdzenia, że działania władz gminy wywołują ich niepokój⁴⁰ (średnia ocen 4,31, przy $N = 307$ i odchyleniu standardowym 2,51 *versus* średnia ocen 3,98, przy $N = 328$ i odchyleniu standardowym 2,22). W nieznacznie większym stopniu uważały też, że nie warto odwoływać się od decyzji władz, bo można się tym narazić, co powodowało zniechęcenie i strach⁴¹ (5,14 u kobiet, przy $N = 270$ i odchyleniu standardowym 2,43, *versus* 4,91 u mężczyzn, przy $N = 300$ i odchyleniu standardowym 2,37)⁴². Wartości tych wskaźników nie są wysokie, co oznacza w tym przypadku, że ocenom działań lokalnych władz towarzyszą pozytywne emocje wywołane przez te władze.

ZAKOŃCZENIE

Poziom partycypacji publicznej wśród obywateli nie jest wysoki (choć zróżnicowany). Ich przekonania czy poglądy mogą stanowić jeden z czynników wpływających na podejmowanie aktywności w życiu publicznym, w tym także w aspekcie zarządzania. W artykule przedstawiono opinie i postawy kobiet mieszkających na wsi wobec lokalnego zarządzania. Analizowano poznawcze, behawioralne i emocjonalne wymiary tych postaw. Wnioski z zaprezentowanych badań prowadzą do konkluzji w odniesieniu zarówno do kobiet, jak i mężczyzn (mających w środowiskach wiejskich oddziaływanie opiniotwórcze).

Wyobrażenia i wiedza stanowią istotny element poznawczego wymiaru postaw wobec lokalnego zarządzania. Z przeprowadzonych analiz wynika, iż

³⁹ 0 oznacza brak zaufania, a 10 – pełne zaufanie.

⁴⁰ Brzmienie twierdzenia: „Działania władz gminy wywołują mój niepokój”.

⁴¹ Brzmienie twierdzenia: „Nie warto się odwoływać od decyzji władz, bo można się narazić”.

⁴² 0 oznacza, że respondent zupełnie nie zgadza się opinią, a 10, że całkowicie się z nią zgadza.

badane kobiety uważają zarządzanie za dość skomplikowany proces, który jest im trudno zrozumieć. Mimo to wyrażają przekonanie, że w większym zakresie powinny uczestniczyć w nim władze lokalne niż mieszkańcy. Mieszkańcom, ich zdaniem, w umiarkowanym stopniu zależy, by wpływać na lokalne decyzje. Kobiety wyjaśniają małe zaangażowanie społeczeństwa w sprawy związane z rozwojem czy zarządzaniem, odwołując się (nieświadomie) do konceptu zarządzania przedstawicielskiego. W myśl tego modelu mieszkańcy dokonują wyboru swoich przedstawicieli, którzy pełnią funkcję władz – i na nich spoczywa obowiązek zarządzania. Uczestnictwo mieszkańców w zarządzaniu może mieć charakter wspierający, rzadziej inicjatywny. Nie musi im zatem zależeć na większym wpływie niż ten związany z wyborem władz. Wyniki badań wskazują na niski poziom zainteresowania sprawami lokalnymi. Analizy dowiodły, iż kobietom brak jest dostatecznej wiedzy o organach władzy w gminie, liczbie mieszkańców, a także prawach mieszkańców do współwplywania na zarządzanie gminą. Wymiar behawioralny postaw kobiet wobec zarządzania wydaje się spójny. Z jednej strony wyrażają one raczej ambiwalentne postawy wobec zaangażowania w lokalne zarządzanie, umiarkowaną gotowość do uczestnictwa w tym procesie, a z drugiej biorą niewielki udział w lokalnym zarządzaniu. W wymiarze emocjonalno-oceniającym kobiety są pozytywnie nastawione do władz i ich działań. Relatywnie wysoko oceniają wójta i darzą go dużym zaufaniem.

Respondenci, niezależnie od płci, mieli skłonność do wybierania odpowiedzi oscylujących wokół środka skali, co znacznie utrudnia jednoznaczna interpretację. Mimo to można sformułować kilka ogólnych wniosków. Po pierwsze, w odniesieniu do aspektu poznawczego zarówno kobiety, jak i mężczyźni cechuje relatywnie niski poziom wiedzy o zarządzaniu, a wyobrażenie o nim zbliżone jest bardziej do tradycyjnego modelu przedstawicielskiego niż współczesnego *governance*. Po drugie, w odniesieniu do wymiaru behawioralnego badani deklarują znikome zainteresowanie i umiarkowaną gotowość do współzarządzania, a także uczestnictwo w zarządzaniu na bardzo niskim poziomie. Po trzecie, komponent oceniający, najbardziej wyraziście zarysowany, odzwierciedla postawy jednoznacznie pozytywne (w większym stopniu niż pozostałe). Organy władzy i ich dotychczasowe działania są oceniane wysoko. Opinie mężczyzn nie różnią się znacząco od opinii kobiet. Różnice oscylują wokół pół punktu na jedenastopunktowej skali na rzecz postaw bardziej aktywnych i otwartych na włączanie mieszkańców w zarządzanie.

Zaprezentowane wnioski z przeprowadzonych w wybranych gminach wiejskich województwa łódzkiego badań terenowych nie stanowią podstaw do formułowania uogólnień na całą populację. Jednocześnie warto podkreślić, że przedstawione wyniki znajdują potwierdzenie w obserwacjach prowadzonych na ogólnopolskich próbach, które zostały zaprezentowane w bibliograficznej części artykułu.

Podsumowując, należy uznać, że mieszkańcy nie są skłonni do uczestnictwa w zarządzaniu, prezentują postawy bierne, zachowawcze, akceptujące przedstawicielski model zarządzania z niewielkim udziałem społecznym. Zaprezentowane wyniki badań raczej zaprzeczają tezę o dużym potencjale kobiet do

uczestnictwa we współzarządzaniu. Nie jest to dobry prognostyk na przyszłość, może bowiem stanowić kolejną barierę w rozwoju bardziej partycypacyjnej i demokratycznej koncepcji zarządzania na wsi.

BIBLIOGRAFIA

Bock, Bettina B. „Gender mainstreaming and rural development policy: The trivialisation of rural gender issues”. *Gender, Place & Culture* 22, 5 (2015).

Bock, Bettina B. *Personal and Social Development of Women in Rural Areas of Europe. Note*. European Parliament, 2010.

Bock, Bettina B., Petra Derkzen. „Gender and rural development budgets”. W: *Rural Gender Relations: Issues and Case Studies*, red. Bettina B. Bock, Sally Shortall. Oxfordshire: CABI, 2006.

Briggs, Jacqui. „What’s in it for women?’. The motivations, expectations and experiences of female local councillors in Montreal, Canada and Hull, England”. *Local Government Studies* 26, 4 (2000).

Claridge, Ciel. „Rural women, decision making and leadership within environmental and landcare groups”. *Rural Society* 8, 3 (1998).

Desperak, Iza. „Gmina jako środowisko społeczno-politycznej aktywności kobiet wiejskich”. W: *Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce*, red. Jerzy Krzyszowski. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2008.

Marks-Krzyszowska, Małgorzata, Agnieszka Michalska-Żyła. „Wyznaczniki gotowości zaangażowania się mieszkańców we współzarządzanie gminą wiejską”. *Studia Obszarów Wiejskich* 51 (2018).

Matysiak, Iza. „Kobiety rządzą polską wsią? Władza lokalna i płeć”. *Wię i Rolnictwo* 1.2, 166.2 (2015).

Michalska, Sylwia. „Tradycyjne i nowe role kobiet wiejskich”. *Wię i Rolnictwo* 159, 2 (2013).

O’Toole, Kevin, Anna Macgarvey. „Rural women and local economic development in south-west Victoria”. *Journal of Rural Studies* 19, 2 (2003).

Panelli, Ruth, Barbara Pini. „This beats a cake stall!': Farm women’s shifting encounters with the Australian state”. *Policy & Politics* 33, 3 (2005).

Pięta-Szawara, Anna. „Milcząca nieobecność. Uczestnictwo polityczne kobiet na obszarach wiejskich”. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica* 68 (2019).

Pini, Barbara. „A critique of ‘new’ rural local governance: The case of gender in a rural Australian setting”. *Journal of Rural Studies* 22, 4 (2006).

Sheridan, Alison, Barbara Pini, Louise Conway. „Modestly staffed and modestly resourced: An exploratory critique of women’s entry to rural and regional governance”. *Rural Society* 16, 3 (2006).

Zajda, Katarzyna. „Partycypacja polityczna kobiet wiejskich”. *Wię i Rolnictwo* 166.2, 1.2 (2015).

Data wpłynięcia: 2 sierpnia 2021 r. Data zatwierdzenia do druku: 22 października 2021 r.

RURAL WOMEN'S PARTICIPATION IN LOCAL COMMUNITY MANAGEMENT

One of the public activity forms by rural women is participation in the local community management processes, although traditionally women's role in this sphere has been marginal. The latter can be partially explained by people's attitudes, beliefs, perceptions, views, and opinions. The aim of this article is to present rural women's attitudes to the co-management of their commune (in Polish: gmina) in three dimensions: cognitive (ideas and knowledge about management), behavioural (interest, willingness to participate, and participation in management), and emotional (evaluation of and satisfaction with the actions of authorities, trust in these entities). The unfolding analysis is based on a study conducted in selected gminas in Poland's Łódzkie Voivodeship on a sample of 700 people as part of the 'Management Models and Their Determinants in Rural Communes' project co-financed by the National Science Centre. The studied women were not willing to participate in management, adopted passive and conservative attitudes, and accepted the model of management through representation rather than co-management. These results seem to contradict the theses about women's high potential for participation in co-management. This finding is not a good prognosis for the future, as it may constitute yet another barrier in the development of a more participatory and democratic concept of rural management.

SŁOWA KLUCZOWE: współzarządzanie na wsi, kobiety wiejskie, postawy wobec zarządzania, socjologia wsi

KEY WORDS: co-management in the countryside, rural women, attitudes to management, rural sociology